

לסכן עצמו להציל אחרים

ראשונים מפורשים

בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף עג עמוד א
מי שראה חברו טובע בנהר או חיה גוררתו או ליסטים באים עליו חייב להשתדל בהצלתו ולא סוף דבר בעצמו אם הוא יכול בלא סכנה שהרי על אבדת ממונו חייב על אבדת גופו כל שכן אלא אף על ידי אחרים והוא שישכור שכירים ופועלים ובקיאים באותן הדברים להצילו

ספר איסור והיתר הארוך שער נט הלכה לח
הרואה חבירו טובע בנהר או חיה רעה או לסטין באין עליו ויכול להצילו ואינו מציל נחשב כאלו הרגו ביד ועל זה נאמר לא תעמוד על דם רעך ואפי' בנפשו של רודף אם אינו יכול להצילו בע"א כדילפינן מאין מושיע לה. ומיהו אם בודאי היה ג"כ הוא מסוכן עמו אין לו לסכן גופו מאחר שהוא חוץ מן הסכנה אע"פ שרואה במיתת חבירו כדדרשין וחי אחיך עמך. ולא מצינו חילוק בין סכנה למיתה ודאית

ספר חסידים (מרגליות) סימן תרעד
ולא תעמוד על דם רעך אבל אם הרבה מתלחמים עליו אל ישליך עצמו בסכנה ואל יעשה פשיעה בגופו ואם אדם טובע בנהר והוא כבד אל יעזור לו פן יטבע עמו

בית יוסף חושן משפט סימן תכו
וכתבו הגהות מיימונית (דפ' קושטא) עבר על לא תעמוד וכו' בירושלמי מסיק אפילו להכניס עצמו בספק סכנה חייב ע"כ ונראה שהטעם מפני שהלה ודאי והוא ספק:

ראיה א: ראיה מירושלמי (תרומות ספ"ז) במעשה דריש ליש ורבי אמי שחייב להציל

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תרומות פרק ח ה"ד
רבי אימי איתצד בסיפסיה אמר ר' יונתן יכרך המת בסדינו אמר ר' שמעון בן לקיש עד דאנא קטיל אנא מתקטיל אנא איזיל ומשיזיב ליה בחיילא אזל ופייסון ויהבניה ליה אמר לון ואתון גבי סבון והוא מצלי עליכון אתון גבי ר' יוחנן אמר לון מה דהוה בלבכון איעבד ליה יתעבוד לון ימטא לההוא עמא לא מטון אפיפסירוס עד דאזלון כולהון¹

ראיה ב: ממעשה דמר זוטרא דנגע באוכלין של מלך להציל, מש' דחייב להציל (כתובות סא.).

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סא עמוד א

¹ יש לדחות שריש לקיש לגרמיה הוא דעבד וקימ"ל כרבי יונתן, ועוד, אפשר שריש לקיש לפניו משורת הדין עבד, ועוד אפשר שהוא סבר שאין סכנה בדבר ועד דאנא קטיל גוזמא בעלמא, אבל קשה. ועוד, אפשר שרבי אמי גדול בתורה כס' חסידים. ועוד, אפשר שהיה סכנה מועטת לר"ל.

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו קא יתבי אפיתחא דבי אזגור מלכא, חליף ואזיל אטורנגא דמלכא, חזייה רב אשי למר זוטרא דחוור אפיה, שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה, א"ל: אפסדת לסעודתא דמלכא. אמרו ליה: אמאי תיעביד הכי? אמר להו: מאן דעביד הכי, פסיל למאכל דמלכא. אמרו ליה: אמאי? אמר להו: דבר אחר חזאי ביה. בדקו ולא אשכחו, שקל באצבעתיה אנח עליה, אמר להו: הכא מי בדקיתו? בדקו אשכחו. אמרו ליה רבנן: מ"ט סמכת אניסא? אמר להו: חזאי רוח צרעת דקא פרחא עליוהי.²

ראיה ג: ר"ע מודה לבן פטורא שצריך שתיהם לשתות הכוס כשיש ספק סכנה לעצמו וודאי סכנה לחבירו (בבא מציעא סב.)

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א
תניא: שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: וחי אחיך עמך - חייך קודמים לחיי חבירך

שו"ת חוות יאיר סימן קמו
וש"ס דיין ב"מ ד' ס"ב נמי הכי משמע דדווקא התם שאם ישתו שניהם ימותו ודאי מש"כ בספק י"ל ישתו שניהם ולא ישתה הוא לבדו וימות חבירו ודאי וא"כ מחויב לכנוס לספק נפשו' אפילו בספק הצלה⁴³

² יש לדחות דסמך על נס ואינו יוצא מן הטבע (יבי"א ט:יב:ט). ועוד, אפשר דעבד מדת חסידות. ועוד, אפשר שלא היה סבור שיש סכנה לו בדבר.

³ ואפשר לדחות דמירי בגמ' שיש ספק לשניהם ואפ"ה פסק ר"ע וחי בהם. וז"ל המהר"ם שיק יו"ד ס' קנה והקשה על זה ל"ל קרא לר"ע וחי אחיך עמך דחייך קודם ת"ל דלא שייך כאן מאי חזית דדמא דידך סומק טפי כמו שהקשה הגאון בספר סדר למשנה ולפי ענ"ד התם איירי דאינו וודאי שימות בעל המים אם יתן לחברו המים אלא שיש לחוש שלאחר זמן יבוא הוא עי"ז לסכנה בכה"ג פליגו וס"ל לר"ע דחייך קודמין מקרא דעמך דהיינו שדווקא בעינין שבוודאי לא יבוא עי"ז לידי ספק נפשות והירושלמי איכ"ל דקאי לבן פטורא ואנן קי"ל כרע"ק עכ"ל. מאי טעמא דבן פטורא? א' ר' משה אג"מ יו"ד ס' קמה - ע"פ רש"י כיון שיש אבוד נשמה עכ"פ יש לקיים צדקה והצלת נפש, וכיון שיש לשניהם מצוה זו שניהם ישתו וימותו, אבל ר"ע סבר שאין מצות צדקה והצלה כשצריך לדבר בעצמו. ב' גר"ח יסודי התורה פ"ה ה"א - לא תעמוד חמור, אבל לר"ע וחי בהם גדול מלא תעמוד. ברציחה בשב ואל תעשה חמור מלא תעמוד לכו"ע כיון שוחי בהם לא שייך. ג' חזו"א יו"ד סט:ב מסביר כיון שיש לשניהם שוין חיי שעה או שיש לאחד חיי עולם וא"א לבחור חיי עולם של אחד. ועוד, דכיון ששתה חצי ויש לו חיי שעה מחויב להציל חיי שעה של חבירו. וחיי שעה של חבירו עדיף מחיי עולם שלו כיון שעתה אינו בפק"נ, ואע"פ שיורדין לספק הפסד חיי שעה בשביל חיי עולם אבל אין להפסיד חיי שעה של אחר בשביל חיי עולם של זה. ור"ע סבר משום וחי בהם פטור מהצלת חיי שעה של חבירו.

חידושי ר' חיים הלוי הלכות יסודי התורה פרק ה"א

מהא דאיתא בב"מ דף ס"ב [ע"א] שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים וכו' עד שבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי אחיך, הרי דאע"ג דהתם הוי בשב ואל תעשה, ועוד יותר דלא הוי התם דין רציחה כלל ורק משום דין הצלה, ומ"מ צריכין לקרא דוחי אחיך עמך דחייך קודמין, ושמע מינה דדווקא בהצלה דאיכא קרא דוחי אחיך עמך דחייך קודמין, אבל ברציחה דליכא קרא בכל ענין יהרג ואל יעבור אף בשב ואל תעשה ובלא עביד מעשה, אם אך יש בו דין רציחה, ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דבעריות תהרג ואל תעבור

⁴ ועוד, ע"פ החזו"א יש לדחות דנקט הגמ' ודאי וודאי דבזה פסק בן פטורא שניהם ימתו ששוין לחיי עולם וא"א לבחור חיי עולם לא', אבל בזה שיש ספק חיי עולם לא' ומיתה לשניה צריך ליתן לו הכל להצלת חיי שעה. ע"פ אג"מ שניהם יש מצוה צדקה ולהציל א"כ גם בזה ישתו שניהם. ע"פ הגר"ח חמור לא תעמוד וצריך ליתן לו הכל.

סתירה א: מחויב לשלם ממון כדי שלא לעבור על לא תעמוד, אבל לא לסכן עצמו (סנהדרין עג.)

דרך א: שאם איתא לירושלמי הל"ל רבותא טפי בבבלי

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עג עמוד א
גופא: מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך. והא מהכא נפקא? מהתם נפקא: אבדת גופו מניין - תלמוד לומר והשבתו לו! - אי מהתם הוה אמינא: הני מילי - בנפשיה, אבל מיטרח ומיגר אגורי - אימא לא, קא משמע לן.

שו"ת יד אליהו סימן מג
הרי לפניך דאינו חייב רק למיטרח ולמיגר ולחזור על כל הצדדין שלא יאבד דם רעהו ואי הוי ס"ד דצריך אפילו לסכן עצמו מאי בעי קרא על טרחתו למיגר אגורי ועוד טפי הל"ל דקרא דלא תעמוד אתא דצריך אפילו לסכן עצמו דלא הוה ידעינן מקרא דהשבת לו

חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף עג עמוד א
ואם תאמר וכיון שמצוה הוא להרוג הרודף כדי שיציל הנרדף למה לי קרא דלא תעמוד על דם רעך פשיטא דהוא מצווה לטרוח בהצלתו כגון טובע בנהר או ליסטים באים עליו. י"ל דמקרא דניתן להצילו בנפשו לא שמעינן אלא במי שברור לו כשמש שהוא רוצ' להרגו ובכה"ג במי שברור לו כשמש שיטבע בנהר אם לא יצילוהו הוא דמחייב להצילו אבל על ספק לא שמעינן מידי מ"ה אתא קרא דלא תעמו' על דם רעך לומר שהוא מצוו' לטרוח בו אף על הספק⁵

שו"ת חוות יאיר סימן ריג
וכן הא דק"ל אין מבריחין את השבויים מחשש הכבדת עול האחרים ומ"מ פשוט דכל יחיד שיכול לברוח בורח ואין לו לחוש על אחרים⁶

דרך ב: אינו מחויב לשלם ממון או יותר מחומש, כ"ש שא"צ לסכן עצמו

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף עג עמוד א
ומסתברא לן דהיכא דטרח ואגר אגורי ואצליה שקיל מיניה דעד כאן לא חייביה רחמנא אלא למטרח בלהדורי בתר אגורי אבל לאצוליה בממוניה לא מדאמרינן אי מהתם הני מילי בנפשיה אבל מטרח ומיגר אגורי לא קמ"ל ולא אמרינן אבל בממוני' לא קמ"ל⁷

⁵ א"כ קרא איירי אפי' כשיש ספק אם יכול להציל, ובכה"ג אינו מחויב להכניס עצמו לספק סכנה דספק וספק הוא, א"כ לא רצה הגמ' לחדש דחייב להכניס עצמו לסכנה.

⁶ [לפי הגר"פ מצוה כח, אין חיוב להציל לסכן עצמו בספק סכנה כשיש רק ספק אם יכול להציל דספק וספק הוא. ופשוט. אבל כ"ז בשב ואל תעשה, אבל האם בקום ועשה יכול לסכן אחרים בספק סכנה כשיש ספק סכנה לעצמו? מהחוו"ש ש"מ שמוטר, ואין צריך לסכן עצמו כדי שספק יציל חברו, כיון דהוי ספק וספק וחייך קודמין אע"פ שהוא עושה מעשה.]

גדולה מזו כ' בשו"ת מהריב"ל ח"ב (סי' מ), אודות שמעון שנתפס למלכות, ויש לאל ידו של ראובן להצילו מהתפיסה, אבל ירא שע"י כך יתפסו את לוי תחתיו, והשיב שאם הדבר ידוע שאם ימלט שמעון יקחו אחר תחתיו אסור להצילו, דמאי חזית דדמא דשמעון סומק טפי, דילמא דמא דלוי סומק טפי, אבל במקום שיש ספק בדבר כי שמא יעבור זעם ולא יקחו אחר תחתיו, אין ספק מוציא מידי ודאי
⁷ [ע' ציץ אליעזר ס' יט ס"ב שהאריך במח' זו רמ"ה ורא"ש]

רא"ש מסכת סנהדרין פרק ח ס"ב
והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא. דאין אדם מחויב להציל נפש חבירו בממונו היכא דאית ליה ממונא לניצול.
כדאמר לקמן (דף עד א) נרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור. של כל אדם חייב ואם היה מחויב להציל את
הנרדף בממונו א"כ יפטור משבירת הכלים שהרי ממון חבירו מחויב להציל וברשות שברם כדי להנצל.⁸

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנב ס"ב-ג
פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן וכו' המעלים עיניו מפדיון שבויים, עובר על לא תאמץ את לבבך (דברים
טו, ז). ועל לא תקפוץ את ירך (דברים טו, ז). ועל לא תעמוד על דם רעך וכו' כל רגע שמאחר לפדות השבויים,
היכא דאפשר להקדים, הוי כאילו שופך דמים.⁹

האם צריך לשלם כל ממונו או עד חומש?
ברכי יוסף יורה דעה סימן רמט א ד"ה ואפשר
אם בא לידו פדיון שבויים והצל נפשות ומטים להרג ודכוותיהו, חומש חיוב, ואם רוח נדיבה שבו מסלקת את
הדמים ומוסיף על חומש רשאי, ומדת חסידות היא¹⁰

סתירה ב: שאינו מחויב ליהרג משום איסור לא תעמוד על דם רעך (סנהדרין עד.)

סנהדרין עד.

---

⁸ וכ"כ בתרא"ש סנד' עד., וטור חו"מ ס' תכו.
לכא' אינו מחויב אלא למטרך ולאגורי אבל א"צ לשלם ממון מדין לא תעמוד וכ"ש לסכן עצמו. אבל ז"א. דמה הדין
במי שאין לו מה לשלם? מבואר ברא"ש דחייב להציל בממון (וכן מפורש במאירי עג. וכ"כ האחרונים לדייק כן
מהרא"ש וכ"כ החוות יאיר), רק כשהציל ויש לניצול ממון משלם להמציל כמ"ש רמ"א יו"ד ס' רנב ס"ב מדין מהנה
חבירו ולא דמי למבריא ארי. א"כ מחויב לשלם ממון שלא תעבור על לא תעמוד.
⁹ מש' דמין הדין חייב לשלם. [אבל יש לדחות מפ"ת ס"ק ד דיי"א כתוס' שסתם שבו אין בו פקוח נפש ממש, אבל
היכא דאיכא פדיון יותר מכדי דמיהן, א"כ לשון הש"ע דעוברים על לא תעמוד אפשר דלא דוקא עוברים ממש].
עוד ראייה קצת דלא מיירי בספק סכנה לשיימ מס' רנב ס"ד אין פודין השבויים (ד) יותר (ה) מכדי ג']
דמיהם, מפני תיקון העולם, ה [ו] שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם. [ז] אבל אדם יכול לפדות את
עצמו בכל מה שירצה. [ואיך העמידו דבריהם במקום פקוח נפש, אלא דיש פקוח נפש לאחרים, או דאין פקוח נפש
ממש לשבוי (ע' חת"ס חו"מ ס' קעז ד"ה ומ"ש). האחרונים שכתבו דהיכא דעומד להריגה פודין יותר מכ"ד מפרש
שאין פקוח נפש ממש. והאחרונים שאסרו סברי דיש פקוח נפש לאחרים. אבל א"א לומר דיש פק"נ לאחרים שא"כ
למה מותר לפדות עצמו או ת"ח יותר מכ"ד, אלא ודאי שאין פק"נ בחולה לפניך לאחרים בזה. א"כ למה העמידו
דבריהם בפק"נ אלא דאין פק"נ ממש, או דשקלו חז"ל שאע"פ שיש לו פק"נ טוב לישראל לאבד נפש א' מלסכן
הרבים בסכנה מועטת, והוי בגדר חטא (שלא להציל ויעבור בלא תעמוד) בשביל שיזכה].
¹⁰ תלוי אי הדין של לאו צריך לשלם ג"כ בשוא"ת. וז"ל הפ"ת רנב: ד ומ"ש הב"י שם ראייה לזה דהרי המעלים עיניו
מפדיון שבויים עובר על לא תעמוד על דם רעך והרי כ' בא"ח סוס"י תרנ"ו דבמצות לא תעשה חייב ליתן כל ממונו
ע"ש לאו ראייה היא לפמ"ש לעיל סי' קנ"ז ס"ק ד' בשם הפמ"ג (ותשו' חות יאיר) דדוקא בלא תעשה שיש בו מעשה
ע"ש עכ"ל.
בציץ אליעזר ח"י"ס מ' פסק לר' דוד קאהן מגבול יעבץ שרופא שאמר לו המשפחה שלא להחיות החולה עוד, יכול
לשמוע להם ולא להפסיד כל פרנסתו בזה, דהוי יותר מחומש. חד שלפי היד רמה אינו מחויב לשלם ממון על לאו
דלא תעמוד, וגם לפי הרא"ש אינו חייב יותר מחומש כמ"ש החת"ס על ס' תרנו, ופרמ"ג. ועוד לפי הגר"א יו"ד קנז
אין חיוב לשלם שלא לעבור על לאו יותר מחומש אלא בע"ז. ס"ס אינו מחויב בזה יותר מחומש.
[לעבור על לאו בשב ואל תעשה א"צ ליתן יותר מחומש, כ"כ פרמ"ג א"א תרנו ח, וכ"מ מרשב"א ב"ק ט:.]

דהוא דאתא לקמיה דרבה, ואמר ליה: אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא, ואי לא - קטלינא לך. - אמר ליה: לקטלוך ולא תיקטול. מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי רש"י: מאי חזית דדמא דידך סומק טפי - מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חבירך, הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות בהם, שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקדוש ברוך הוא, וכאן שיש אבוד נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדחות שצוה על הרציחה.¹¹

שו"ת רדב"ז חלק ד סימן צב (אלף קסג)
ואמרו תנו לנו אחד מכם ואם לא נהרוג את כולכם אפילו כולם נהרגים לא ימסרו נפש מישראל פי' דכיון שאין מיחדין להם איש יודע כשבוררין אותו מדעתם נמצאו באין לפדות עצמן בישראל אחד ומתראין בשפיכות דמים ואין דוחין נפש מפני נפש ואז"ל שכן הדין באומר לישראל תן לי כלי זינך ואהרוג את ישראל זה ואם לא אהרוג אותך והעכו"ם אינו יכול ליטלו שלא מדעתו שאין לו ליתנו כדי לפדות נפשו

בירת מגדל עוז ליעב"ץ אוצר הטוב פינה א אות פא
וצ"ע כי נראה דלא שייך הכא מאי חזית כיון שאינו הורג בידיו ואע"פ שנסתפקתי אם מותר להציל עצמו בגרמא דש"ד נטייתי להחמיר היינו היכא דעושה מעשה כגון המשסה את הכלב או להראות לגוי היכן היהודי טמון דמיקלי קלי ליה משא"כ לתת כלי זיין לגוי דאיהו לא קעביד מעשה

מנחת חינוך פרשת אמור מצוה רצה-רצו
הנה דין זה הוי אביזרא דש"ד כי המוסר אינו חייב מיתה רק עובר על לא תעמוד על דם רעך¹²

---

¹¹ א"כ מוכח דצריך ליתן נפשו משום רציחה, אבל לא לעבירות אחרות כלא תעמוד. למשל אמרו לו תן לי להרוג אותך ואם לא אהרג חבירך האם צריך ליתן נפשו, יתכן דלא. [וכרש"י כ' יד הרמ"ה וז"ל שלא ניתנו מצות לידחות אצל פיקוח נפש משום דכתיב וחי בהם אלא מפני חיבוב נפש של ישראל לפני המקום אבל הכא גבי רוצח דבין הכי ובין הכי [איכא] איבוד נשמה לא ניתנה מצות המקום לידחות] רק מחויב ליתן נפשו כדי שלא תעבר על לא תרצח ולא על לא תעמוד, אבל מרש"י יש לעיין למה אינו צריך להיהרג כדי שלא לעבור בשום עבירה...אג"מ
וכן מוכח מתוס' שאפי' אומרים לו להיזרק על תינוק אינו מחויב ליתן נפשו דשב ואל תעשה עדיף, אע"פ שעובר ודאי באיסור לא תעמוד.
אבל לפי הגר"ח לדעת הרמב"ם והפשט ברש"י שאפי' להיות זרוק על תינוק מחויב ליתן נפשו (וכ"כ בשיעורי ר' דוד סנהד' עד. אות קו), אפשר דמחויב משום לא תעמוד, אבל זה אינו, דהם לא סברי שמחויב להיהרג אלא משום דסברי שעוברים על רציחה כשניתן עצמו להיזרק על תינוק. אבל לא תעמוד ממש א"צ ליתן נפשו לכו"ע.
כ"ז דלא כיעב"ץ שצריך ליתן נפשו להריגה כדי שלא ליתן לישראל לאבד נפשו....

א"כ י"ל שאם א"צ ליהרג משום לא תעמוד, וספק סכנה דנין כסכנה לענין פקוח נפש, א"כ א"צ לסכן עצמו בספק סכנה כדי שלא לעבור על לא תעמוד. [וכ"כ המנ"ח מנחת חינוך מצוה רצה-רצו וז"ל א"כ מצד הסברא א"צ להכניס עצמו אפי' בספק סכנה עבור חבירו אע"פ שחבירו הוא בסכנה ודאי כיון דהוא לא יעבור כלל רק עובר על לא תעמוד על דם רעך א"כ כל המצות נדחין אפי' מפני ס' סכנה מחמת וחי בהם עכ"ל].
אבל יש לדחות, דרק אחר המעשה מי שהוא בספק סכנה לענין חילול שבת ולעבור על עבירות נאמר וחי בהם שספק סכנה כסכנה, אבל לענין לכתחלה לסכן עצמו אין כלל שספק סכנה כסכנה. והביאור שלענין לעבור על התורה נאמר וחי בהם ודאי וכל ספק מסכן החיים, אבל לענין שלא לסכן עצמו אינו מחויב משום וחי בהם אלא כשנתן עצמו ליהרג בתורת ודאי.

¹² גם למנ"ח משום וחי בהם א"צ להיהרג משום הצלת חבירו. ס"ס לרדב"ז נראה ששפיכות דמים כולל כל ענין שעושה שגורם מיתה לחבירו ואפי' נתינת הכלי זיין, אבל לא תעמוד לחוד אינו מחויב להיהרג וכתשובתו דא"צ לסכן עצמו להציל חבירו.

סתירה ג: ממעשה דרבי טרפון דלא טמר הני גלילא דקטלי נפש (נדה סא.) שאין צריך להציל

תלמוד בבלי מסכת נדה דף סא עמוד א
הנהו בני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטול נפשא, אתו לקמיה דרבי טרפון, אמרו ליה: לטמרינן מר! אמר להו: היכי נעביד? אי לא אטמרינכו - חזו יתייכו, אטמרינכו - הא אמור רבנן האי לישנא בישא, אע"ג דלקבולי לא מבעי - מיחש ליה מבעי, זילו אתון טמרו נפשייכו.

בית הבחירה (מאירי) מסכת נדה דף סא עמוד א
למיחש ליה מיהא מבעי כלומר ושמא הדבר אמת ואיני רוצה לסכן עצמי אלא זילו אינכו וטמירו נפשייכו וגדולי הרבנים מפרשים למיחש ליה מבעי שמא הדבר אמת ואסור להשתדל בהצלתכם¹³

הרב אברהם סופר אברהם [המעין כב-ג עמוד לג]
וכ"כ ל הגרש ו אויערבאך שליט"א שאפשר לחלק דשאני בני גלילא שבעצמם גרמו לכך משא"כ בסכנה של טובע בים או מפולת וכדומה ותו בהתם גם ההצלה אינה ודאי שהרי יתכן שיודע שהטמינו אותם ואז יהרגו כולם

סתירה ד: מעין של בני עיר כביסתן קודם לחייהן (נדריים פ.), מש' דא"צ

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף פ עמוד ב
מעין של בני העיר, חייהן וחיי אחרים - חייהן קודמין לחיי אחרים, בהמתם [ובהמת אחרים - בהמתם] קודמת לבהמת אחרים, כביסתן וכביסת אחרים - כביסתן קודמת לכביסת אחרים, חיי אחרים וכביסתן - חיי אחרים קודמין לכביסתן, רבי יוסי אומר: כביסתן קודמת לחיי אחרים

הר"ן מסכת נדרים דף פ עמוד ב
רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת - דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דבמניעת כביסה איכא צערא טובא חיי נפש הוא.

שו"ת יביע אומר חלק י - חושן משפט סימן ו
רבינו יהודה בר קלונימוס משפירא בס' יחוסי תנאים ואמוראים (עמוד לג) כ' במקום שיש ביד אחד קיתון של מים וע"י טורח גדול שיטרח חברו ימצא מים, מודה בן פטורא שאין חובתו על זה להחיותו כיון שאפשר לו לטרוח, וכמ"ש כו"ב בנדרים (פ ב) לר' יוסי דכביסתן קודמת לחייהן של אחרים, ומיירי בכה"ג שהאחרים יכולים לטרוח ולהביא מים להחיותם.

הסכמת הפוסקים ביש ספק סכנה להציל מודאי סכנה

בי, סמע, פת

¹³ לפי פירוש זה אינו ראייה כלל, אלא אסור להצילם שמחויבים מיתה ע"פ הדין, ואין בזה פק"נ. ועוד דחה היב"א (אות ג) אפשר שיש להם ג"כ ספק סכנה שהיו אפשר להטמין במקום אחר, אבל קשה מלשון הגמ'. ועוד, אחר החבאה ג"כ היו יכולים להסכן א"כ ספק וספק הוא.

אסור

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תרכז (אלף נב)
ואם יש ספק סכנת נפשות הרי זה חסיד שוטה דספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה

שו"ת יד אליהו סימן מג
והשתא דזכינו לדין שיש ג' חלוקי דינים בזה דהיינו בעד חבריו אינו רשאי לסכן עצמו ובשביל רבו רשאי ואינו מחויב וכו' אך אם המציל אינו ת"ח כמו הניצל אז נלע"ד דמותר להכניס עצמו אבל אינו מחויב אם לא ממדת חסידות

אליה רבה סימן שכט ח [והובא באליה זוטא שכט ד, ובאר היטב שכט ו]
מצוה וכו'. מיהו אם בודאי היה ג"כ הוא מסוכן עמו אין לו לסכן גופו, מאחר שהוא חוץ מן הסכנה, כדדרשינן וחי אחיך עמך, ולא מצינו חילוק בין סכנה למיתה ודאית (איסור והיתר נ"ט שם). וזה לכאורה סותר למ"ש הסמ"ע בס"י תכ"ו [סק"ב] דצריך להכניס עצמו בספק סכנה, וסייעתא לש"ע שם

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שכט ח
הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים וכן נהר שוטף וכן יחיד הנרדף מפני נכרי מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת כדי להצילם ואפילו הוא ספק אם יציל ומכל מקום אם יש סכנה אין לו לסכן עצמו כדי להציל את חבריו מאחר שהוא חוץ מן הסכנה ואף שרואה במיתת חבריו ואע"פ שהוא ספק וחבירו ודאי מכל מקום הרי נאמר וחי בהם ולא שיבא לידי ספק מיתה על ידי שיקיים מה שנאמר לא תעמוד על דם רעך:¹⁴

כף החיים שכט לג
מיהו אם בודאי היה הוא ג"כ מסוכן עמו אין לו לסכן גופו מאחר שהוא חוץ לסכנה כדדרשינן וחי אחיך עמך ולא מצינו חולק בין סכנה למיתה ודאית. או"ה כלל נ"ט א"ר או' ח' ועיין ח"מ סי' תכ"ו ובפ"ת שם או' ב' שכתב דאפי' בספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה אולם צריך לשקול הענין היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר. יעו"ש.

כנסת הגדולה הגהות טור חושן משפט סימן תכה
חי. להתעסק בישראלית שתפיל מותר כיון דרפואת אמו היא. מורי הרב ז"ל בתשובה חלק א' סימן צ"ט. נ"ל דאין מצוה להציל את הנרדף אלא בהצלתו, אבל אם הבא להציל יש שיסתכן בהצלתו, אין לו להצילו וליכנס עצמו בספק סכנה.¹⁵

רשות

משנה ברורה סימן שכט יט
כדי להצילם - ומ"מ אם יש סכנה להמציל אינו מחויב דחיינו קודם לחיי חבריו (או"ה) ואפילו ספק סכנה נמי עדיף ספיקו דידיה מוודאי דחברו אולם צריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר כאותה שאמרו המדקדק עצמו בכך בא לידי כך [פתחי תשובה חו"מ סי' תכ"ו]

ערוך השולחן חושן משפט סימן תכו ד
הפוסקים הביאו בשם ירושלמי דחייב אדם להכניס א"ע לספק סכנה כדי להציל חבריו והראשונים השמיטו זה מפני שבש"ס שלנו מוכח שאינו חייב להכניס א"ע ומיהו הכל לפי הענין ויש לשקול הענין בפלס ולא לשמור א"ע יותר מדאי ובזה נאמר ושם אראנו בישע אלהים זהו ששם אורחותיו

¹⁴ וכ"פ שו"ת קול מבשר חלק א סימן מז
¹⁵ [נ"ל - ואפשר שיש כאן סכנה גדולה]

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קעד

ולפי הטעם שכתבתי דלאו דלא תעמוד על דם רעך הוא בדין כל הלאוין, אין לחייב לאדם ליכנס בספק סכנה להצלת חברו מודאי סכנה, דהא להנצל מעבירת כל הלאוין ודאי לא רק שאינו צריך אלא שגם אסור להכניס עצמו לספק סכנה דאדרבה הא מחללין שבת אף לרפאות מספק סכנה וכ"ש שאסור להכניס עצמו לספק סכנה להנצל מחלול שבת ומכל הלאוין, וא"כ אין לחייבו להכניס עצמו לספק סכנה גם בשביל להציל נפש חברו. אבל מסתבר שיהיה חלוק לאו דלא תעמוד על דם רעך משאר לאוין לענין איסור דבשאר לאוין הא אסור להכניס עצמו לספק סכנה כדי שלא יעבור אלאו כדלעיל, דהא אף להסוברין דרשאי להחמיר על עצמו גם ליהרג ולא לעבור בשאר עבירות מפורש /ביו"ד/ בר"ס קנ"ז דהוא דוקא כשהעכו"ם המאנסו מכוין להעבירו על דת אבל אם אינו אלא להנאת עצמו אסור להחמיר ונקרא חובל בעצמו כמפורש בש"ך סק"ב, וכ"ש שמי שאינו מתרפא בשביל חלול שבת ואיסורין אחרים שהוא מתחייב בנפשו, וכ"ש שהוא מתחייב בנפשו ומאבד עצמו לדעת כשיכניס עצמו לספק סכנה במעשה בשביל איסורי לאוין. אבל להציל נפש חברו אף שג"כ הוא רק באיסור לאו יהיה מותר להכניס עצמו בספק מאחר דעכ"פ יוצל נפש מישראל לפ"מ שפרש"י בסנהדרין דף ע"ד ד"ה סברא בטעם שיהרג ולא יעבור ברציחה משום דכשיעבור ויהרוג והוא ינצל הרי איכא תרתי אבוד נשמה ועבירה וכשיהרג ולא יעבור איכא רק חדא אבוד נשמה דכי אמר רחמנא לעבור על המצוות משום וחי בהם משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא אבוד נשמה למה יהא מותר לעבור, אלמא דשוין לדין זה נפש שלו ושל חברו וממילא שייך להתיר ספק נפש שלו בשביל ודאי נפש חברו. אבל לענין לחייב ליכנס לספק סכנה כיון שעכ"פ הוא רק בדין לאו אין להחמיר יותר מלשאר לאוין למה שבארתי בטעם הרדב"ז. אבל בלשון הב"י חו"מ סימן תכ"ו איתא שהגמ"מ הביא מירושלמי שחייב והסמ"ע סק"ב כתב בלשון צריך שג"כ הוא כלשון חייב וא"כ הוא דלא כדכתבתי בטעם הרדב"ז לענין שא"צ לקוץ אברו להצלת נפש חברו, אבל לא קשה זה על הרדב"ז דהרדב"ז הא פסק דלא רק שאינו מחוייב להכניס עצמו בספק סכנה אלא אף שליכא מדת חסידות דה"ז חסיד שוטה דספק דידיה עדיף מודאי דחבריה כדהביא הפת"ש עיי"ש, וגם כל הפוסקים לא פסקו כהירושלמי כדכתב הסמ"ע.¹⁶

שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן ז

באופן דלהלכה למעשה, בודאי אין מחוייב לסכן נפשי אפילו בספק, בשביל הצלת חברו¹⁷

ווי העמודים וחשוקיהם חיי"ג עמוד כב¹⁸

¹⁶ According to this, you don't need to put yourself in safek sakana to save someone else bc lo tamod is a regular lav. Kal vchomer. For sakanat ever we're not mechalel shabbat but you don't need to give up an ever to save someone, so for safek sakana which we are mechalel shabbat certainly you don't need to give up your life. It is asur to put yourself in sakana to avoid any lav, that's a violation of v'chay bahem. If someone was dying on shabbat and said I don't want to mechalel shabbat we'd say he's committing suicide and that's asur. So too putting yourself in sakana to avoid a lav is asur. If so shouldn't it be asur to put yourself in sakana to save someone? Lo tamod is different bc someone is dying. Like rashi 74a a nefesh is being lost either way so why do an aveira. So too here someone is dying (either him or if i endanger myself and die at least he will/might be saved) so why do an aveira of lo tamod, that shows at least that his life and yours have a similar weight and you can put yourself in sakana to save him. But it isn't a chiyuv.

¹⁷ מהר"ם שיק יו"ד ס' קנה פוסק שאינו חייב לסכן עצמו, ואינו ברור אי הוי רשות או אסור לסכן עצמו להציל אחר. וכן אינו ברור ממנח"י. וכ"כ הדברי יציב חו"מ ס עט אות לח שאינו חייב.

¹⁸ ביום כ"ח מרחשון תשע"ה נכנסו מחבלים לבית הכנסת בני תורה בהר נוף בירושלים וטבחו ארבעה קדושים ופצעו שמונה באמצע ההתקפה היו ידיעות שבתוך בית הכנסת יש פצועים קשה שיש סכנה ודאית לחייהם אך המחבלים עדיין לא חסלו ועדיין יש חשש לחיי מי שיכנס לבית הכנסת בחוץ עמדו אנשי הצלה ונכנסו למקום היריות כדי להציל פצועים ממות למרות שאנשי הצלה היו בלי נשק והמשטרה אסרה את הכניסה נשאלת השאלה האם מותר לאדם להכניס עצמו לסכנה עצומה ולסכן את חייו כדי להציל פצועים שותתי דם העומדים למות או שאסור

אולם מו"ח הגרי ש אלישיב צל ל סובר שאף על פי שאינו מחויב להכנס לכך מכל מקום אם רוצה להכניס עצמו לספק סכנה רשאי וראייתו ממסכת כתובות דף סא ע"א שם מסופר על מר זוטרא ורב אשי שישבו ליד הפתח של אזגור מלך פרס ועבר שם מלצר והוביל את מזונו של המלך ראה רב אשי שפניו

שבט הלוי ח"ח ס' פז וח"ה ס' ריט¹⁹

ועיין בשו"ע הרב ומ"ב כאן ס"ק י"ט, דמביאים דהא דחייבים להציל הוא דוקא אם אינו מכניס עצמו לספק סכנה עי"ז, אבל אסור להכניס עצמו אפי' לספק סכנה להציל חבריו אפילו מודאי סכנה ועיין בזה בסמ"ע ופ"ת חו"מ סי' תכ"ו, ובארתי דבר זה היטב בתשובת שבט הלוי ח"ה סי' רי"ט מכח דברי הרדב"ז בכמה מתשובותיו דדוקא אם יש ספק קרוב לודאי או אפילו ספק השקול לא יכניס עצמו לכך אבל אם עפ"י רוב אין סכנה אעפ"י שיש מיעוט סכנה, אעפ"י דבעלמא לא אזלין בתר רובא בפקו"נ מכ"מ כאן נגד זה שהוא בספק ודאית ולהמציל יש רוב שאין בו סכנה מ"מ מותר או אפי' חייב להכניס עצמו במצוה זו של הצלה,

שלחן שלמה רפואה ח"ב עמוד מד

אף בהוצאת כליה מתורם לצורך השתלה אין אנו מתחשבים בזה שאין היום רופא שיהסס להוציא כליה ממתנדב כדי להציל חולה שהוא בסכנה ממשית דוכי אם כל הרופאים כולם יחליטו שמותר להרוג שוטה למען הצלת חייו של אדם פקח וכי יתחשב הרופא כמתנהג כשורה שעליו כתב הרמב"ן בתורת האדם ענין הסכנה כיון שנתנה רשות לרופא לרפאות ומצוה נמי היא דרמיא רחמנא עליה אין לו לחוש כלום שאם מתנהג בהם כשורה לפי דעתו אין לו ברפואות אלא מצוה ודוקא כשהטעות הוא בשיקול רפואי אז אף להאשים את הרופא אם הוא מומחה אבל אם ההלכה אוסרת אין להתחשב כלל במה שדעת הרופאים היא אחרת אולם בעיקר הדבר חושבני שאם כנים דבריו שהסכנה בהוצאת כליה מבריא היא רחוקה ודאי מותר לבצע נתוח ולהוציא כליה מאדם בריא כדי להשתילה אצל החולה וגם יש בזה מצוה רבה של הצלת נפשות נל וכ"ז בכה"ג שהחולה שנמצא לפנינו הוא מסוכן דאז ודאי מותר לאדם לסבול אפילו צער גדול כגון לתרום כליתו כדי להציל את החולה המסוכן

חיוב

שו"ת רדב"ז חלק ה ללשונות הרמב"ם סימן ריח (אלף תקפב)

שאינו חייב להכניס עצמו לספק סכנה בשביל ממונו אבל להציל נפש חבריו או שלא יבא על הערה אפי' במקום דאיכא ספק סכנה חייב להציל והכי איתא בירושלמי. ומ"מ אם הספק נוטה אל הודאי אינו חייב למסור עצמו להציל

¹⁹ שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן ריט

כל זה בעלמא דהנדון רק לפקח ולהציל או שלא לפקח ולהציל, דאמרינן דבזה לקחה התורה מאתנו כללא רוב וחזקה, ואפילו ספק קטן מאד חייב במצוה זו, אבל בנ"ד שעומד לפנינו פקו"נ ודאית של זה וספק פקו"נ של חבריו נהי דכשהספק שקול או ע"צ הרוב שישתכן בעצמו לא יכניס עצמו לזה, מכ"מ היכא דהספק נוטה יותר לצד ההצלה ר"ל שהוא יהי ניצול ע"י פעולתו להציל חבריו, אע"ג דבעלמא חייב היה לעסוק בפקו"נ זה וספק שאינו מוכרח כזה היה נחשב ספק פקו"נ גמור והי' מן הדין לפסוק שלא יכניס עצמו בספק זה להציל חבריו, מכ"מ כיון דנגד זה עומד סכנת נפשות ודאי של חבריו בזה שוב הדרינן לכללים דעלמא דכל שיש רוב לסכנה או אפילו ספק מוכרח ספיקא לחומרא, אבל ספק שאינו מוכרח שוב אזלין בתר רובא דודאי המציל יהי ניצול ע"צ הרוב שהוא כברור בעלמא, זה דעת הגה' מי' לדעת הכנה"ג, ויראה דרק כעין זה כ' הרדב"ז ח"ג סי' תרכ"ז הנ"ל שממדת חסידות מותר (אע"ג דלא קיי"ל כהג"ה מי' דיהי' חייב ממש) אבל בספק השקול או ספק נוטה לסכנת אסור. [נשוב העיר אותי הה"ג ר"י ויינגולד מירושלים דברדב"ז ח"ה בלשונות הרמב"ם אלף תקפ"ב אשר היא התשובה שבכנה"ג הנ"ל משמע דאם יש חשש מיעוט של סכנה חייב מעיקר הדין, ולא רק ממדת חסידות יע"ש]. והשתא בנדון לפנינו אם לקחת רק מנת דם בשיעור לא גדול שהוא בערך כמו הקזת דם, ודבר זה נוהגים היו בימים קדמונים אפילו לבריאים מכלל דלא נקרא מכניס עצמו לספק סכנה עיין שבת קכ"ט ע"א וע"ב, ואע"פ שעכשיו לא נוהגים רוב העולם בזה מכ"מ הנסיון עד לעצמו שאין זה בגדר ספק סכנה, ובכה"ג בודאי מחויב ליתן, ואמנם מסופק אני למאד במש"כ כב' שמוציאין כל דמו במשך כמה שעות להוציא הכדורים הנצרכים, ואח"כ מחזירין דמו לגופו, בזה צל"ע אם אין זה בגדר ספק סכנה, וא"כ לא מבעיא כשהחולה עצמו רק בגדר ספק סכנה דאסור, אלא גם אם החולה עצמו בגדר ודאי מסוכן וזה הבריא מכניס עצמו בגדר ספק סכנה הא כתבנו דמסקנת הפוסקים להחמיר בזה, אם לא ע"ד חסידות כמש"כ הרדב"ז וגם זה רק בספק שאינו מוכרח כנ"ל, ואולי גם זה נקרא ספק שאינו מוכרח כיון דרוב רובי פעמים הנסיון בזה עולה טוב ע"פ הרופאים שבודקים הרבה לפני שעושים זה, ועכ"פ זה ברור דבגדר חיוב לעשות כן ודאי דאינו נכנס מקרה זה

את חבירו ואפי' בספק מוכרע אינו חייב למסור נפשו דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דידיה סומק טפי אבל אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל עבר על לא תעמוד על דם רעך. [והובא בכנה"ג הב"י תכ"א:]

האם יש סתירה בזה רדב"ז כאן בח"ה לרדב"ז בח"ג?

(א) יש סתירה והלכה דאסור וחסיד שוטה
שו"ת אשר חנן חו"מ ח"ג-ד ס' ק
(ב) אין סתירה ברדב"ז והלכה כרדב"ז בח"ה
ציץ אליעזר י:כה,כח, יחווה דעת ג:פד, מנחת אשר ח"ג ס' קכג, הרב גבריאל צינר (אור ישראל ח"ח עמוד לג), גר"י
זילברשטיין (ווי העמודים וחשוקיהם ח"ג עמוד כא)
איך מתישבים הסתירה בין התשבות?
ב-1) פירוש ברדב"ז כפשוטו, ומפרש זה את זה - יבי"א ט:יב: כלומר שע"פ הרוב יש סכנה, וכ"כ שבט הלוי ח"ח
ס' פז וח"ה ס' ריט, וציץ אליעזר י כה כח, וכע"ז במהר"ם שיק מצוה רלח
ב-2) לאו דוקא 50,

ר' יצחק זילברשטיין (שיעורי תורה לרופאים ח"ב ס' קי)
אלא נראה שכוונת הרדב"ז היא שכל מידת סכנה שאדם מוכן ליטול על עצמו למען תועלתו הפרטית כגון להרווחת
ממון או להשגת כבוד והאדם מניח שישאר בחיים ויצא מן הסכנה בשלום למדת סיכון כזאת חייב אדם להיכנס
בכדי להציל את חיי חברו²⁰

מנחת אשר ח"ג ס' קכג
ובח"ה סימן רי"ח אלף תקפ"ב כתב דכאשר אינו מסתכן כלל חייב להציל ולא זו בלבד אלא אפילו יש בו קצת ספק
סכנה אפ"ה חייב להציל הרי לן דבקצת ספק סכנה חייב להציל ודרד זו נראית עיקר בעיני כי מלבד שהיא מיישבת
ומאחדת את דברי הפוסקים והראיות שהביאו מסוגיות שונות ומלבד שהיא נסמכת מדברי הרדב"ז היא גם
מתיישבת על הלב יישוב גמור בסברא כמובן לכל ישר דעת ומשו"כ נראה דכאשר מדובר בתרומת מח עצם
שהסכנה לתורם היא כמעט אפסית אף אם נניח שיש בתרומה זו סכנה רחוקה חייב גמור הוא בנוגע לתרומת כליה
לולי דמסתפינא מחבראי היה לבי נוטה שהיום
חייב גמור הוא דכל המחקרים מוכיחים שהסכנה לתורם קטנה מאוד וכמעט זניחה והסיכוי להציל גדולה מאוד אך
מ"מ ברור דהוי מדת חסידות וכן ראוי לנהוג²¹

²⁰ R Zilberstein (vavey ha'amudim vchashukehem 13 p21) he's giving a hagdara to what he wrote in the other teshuva. He comes up with another geder not 50 - if you'd do this for a specific purpose like to make money or kavod then you're chayav to do it. (shurim Irofim siman 114).

ווי העמודים וחשוקיהם ח"ג עמוד כא - שעלולות לגרום לו להחבש בבית אסורים דברים אלו אף שיש בהם קצת סכנה חייב אדם להסתכן ולעשותם למען הצלת חברו מאחר ואדם מסתכן בהם לתועלתו הפרטית מתוך הנחה שישאר בחיים וזוהי כונת הרדב"ז שאם הספק נוטה יותר להצלה כלומר אדם מסתכן בזה בתקוה שישאר בחיים בגבולות סכנה זו חייב אדם להסתכן כדי להציל את חיי חברו אולם כאשר הסכנה גדולה כל כך באופן שאדם נרתע מפניה ולא יסתכן בה אפילו תמורת הון רב כגון לקפוץ ממקום גבוה מאד או לרוץ תחת מטר

²¹ Minchat Asher 3:123 puts together both Radvaz's by saying that if the sakana is sakana gemura and karov to the sakana of the nisol then assur. if sakana ketana patur but midat chasidut. ksaf safek sakana chayav. but sakanat ever is ein sikun gamur but has safek mesuyam of sakana then patur but midat chasidut. He doesn't explain the lashon of radvaz. Marrow he says is no risk so it is a chiyuv, but kidney is sakana so only muter, luley mistafina l'd say it is a chiyuv.

ב-3) דוקא 50, אבל יש ישוב אחר למה סכנת אבר אינו חיוב שמע שלמה ח"ה חו"מ ס' ז אות ח

וגב במה שחילקתי לעיל בין כריתת אבר ובין להציל חברו מידי רודפו בנפש ומטביעה וחיות רעות וליסטים הרי גם זה כמבואר ומפורש בדברי הרדב"ז ז"ל בח"ב הנזכר ולפי עניות דעתי מוכרחים לחלק בהכי ג"כ דאם נחלק רק בין ספק שקרוב להצלה ובין ספק שקרוב יותר לסכנה אכתי קשה דכריתת אבר מאבריו נמי אינו קרוב לסכנה כ"כ דרובא לא מייתי באבר אחד וכמ"ש בהגמ"ר בסוף סנהדרין בשם ערוגת הבשם הנ"ל וגם מרן נר"ו באותה תשובה סי' י"ב אות א' כתב דיש לחלק דבב"ק פ"ד ע"א שאמרו דילמא בהדי דעויר עיניה נפיק נשמתייה לכאורה י"ל דשאני סכנת עין דשורייקי דעינא באובנתא דלבא תליא וכמ"ש בע"ז כ"ח ע"ב ועיין סוכה כ"ז ע"א וברש"ש שם ובשו"ת יבי"א ח"ג חיו"ד סימן כ"ג אות כ"ט ע"ש וא"כ קשה למה החמיר בתשובת הרדב"ז דח"ג בכריתת אבר והרי זה ספק שקרוב יותר להצלה אבל לפי מ"ש בעניותי אתי שפיר דלא חייבו את האדם להציל חברו במקום סכנה אלא בספק אם יקלע לסכנה כמו מציל מהים ומהחיה ומהרודף וכנ"ל דמסתמא עושה כן בדעת ובתבונה שלא יפול איהו גופיה לידי סכנת נפשות וגם אם יקלע סיכוייו להציל עצמו הם גדולים אבל בכריתת אבר שכבר נכנס בזה לספק יקלע הם גדולים אבל בכריתת אבר שכבר נכנס בזה לספק סכנה אע"פ שהרוב לא מתים בגלל כריתת אבר אחד מ"מ בזה ס"ל להרדב"ז ז"ל שלא חייב להכניס עצמו לתוך הספק הזה דבעצם כריתת האבר יש קצת סכנה משא"כ בהצלה מחיות ומטביעה וכו' דיכול להשתדל שלא יבא לידי סכנה כלל והספק הוא בעצם ענין זה דאולי יבא לידי סכנה וע"כ בזה חייב משום לא תעמוד²²

שומר פתאים²³

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן 30
וטעמם הוא אף שבכל מקום לא אמרינן מן השמים ירחמו ואסור להסתכן אף במקום חלול שבת ועבירת כל המצות אבל באלו ג' נשים דהוא דבר טבעי בכל הנשים שבעולם, אם היה סכנה בדבר היה נאסר זה בתורה בפירוש וכ"ש שלא לחייבו עוד במצות עונה דהא סתמא כתיב בקרא חיוב עונה אף במעוברת ומניקה ועיקר מצות עונה נאמר ביעוד שהוא בקטנה וסתמא כתיב שהוא גם בשנת י"ב ולכן סברי דהוא הבטחה מן השמים שלא יארע סכנה מזה דמן השמים ירחמו ואין כאן ענין סמיכה על הנס דהוא כבר כדבר טבעי שלא תתעברנה באופן סכנה דאף שבעתים

²² Rav Shlomo Amar (Shma Shlomo cm 5:7:8) saves this issue. He says that sakanat ever is a low level sakana and still radvaz says patur but isn't that less than 50? He answers that sakana you are chayav up to 50 but that's bc you're entering a situation of sakana knowingly and make a good decision to jump in. you can try not to get into sakana at all and both survive. That's a chiyuv. however, sakanat ever you're in a situation of some sakana and definitely are in some sakana, though hopefully you'll get out. You don't have any chiyuv to do that.

RSZA to R Avraham Avraham - losing ever to the government isn't so much of a hatzalah.

Meaning, that to enter sakana less than 50% is a chiyuv but still that's for hatzalah from natural diaster bc what you're doing is a hatzalah. However, if that's the decree of the terrorist then it isn't a hatzalah for you to lose an ever. That's his whim.

²³ Google has a mortality rate for kidney donors is 3 in 10,000. Sammy - 1 in 10000

[Covid in america had a fatality rate of 1 in 330

Driving a car for a year has a fatality rate of 4 in 100,000 or

full anesthesia has a fatality rate of 3 in 100,000.]

Shiurei Torah Lrofim v4 p83

Orchot Rabbenu 2 208 writes that if even 1 in 1000 of people with this illness would come to sakana even months later bc they fasted on yk, they can eat on yk. In parentheses R Zilberstein writes that 1 in a 1000 is tzarich iyun bc that's a very low number.

רחוקות אירע סכנה שמתעברות ומסתכנות הוא עונש בכוונה מן השמים ולא מחמת שלא נשמרו ומעונש מן השמים א"א לה להמלט, ולכן אסרי רבנן דהוי כליכא סכנה. ועוד יש טעם לפרש בהא דמן השמים ירחמו דקאמרי רבנן דהא כל יולדות שבעולם בחשש סכנה שמחללין עליהם שבת וכל מצות התורה שצריכות וכ"ש שהיה להן לבטל מצות עשה אם היתה צריכה לכך ומ"מ מחוייבין ליכנס בסכנה זו מטעם מצות פריה ורביה ועונה ולסמוך שמן השמים ירחמו שאם אינה מחוייבת עונש לא תסתכן ולא נחשב לסמיכה על הנס, לכן סברי רבנן שילפינן מזה שכ"כ כל דבר טבעי יש לסמוך שמן השמים ירחמו ולכן אסרי לשמש במוך גם בג' נשים אלו שג"כ הוא טבעי בכל הנשים וא"כ הוא רק בדבר טבעי בכל הנשים אבל בסכנה אחרת שאינו דבר טבעי בכל הנשים רק באשה זו שחלתה באופן שהעבור הוא לה סכנה גם רבנן מודו דמותרת לשמש במוך וגם עוד חייבת דבהיתר וגם בחיוב סכנה לא פליגי רבנן, דודאי אסור לסמוך בסכנה שירחמו מן השמים כמו בשבת וכל איסורי התורה.²⁵²⁴

א. שאלה תרומת כליות

שו"ת יחיה דעת חלק ג סימן פד ולכן נראה שהעיקר להלכה שמותר וגם מצוה לתרום כליה אחת מכליותיו להצלת חייו של אדם מישראל השרוי בסכנה במחלת הכליות

שו"ת שבט הלוי חלק יא סימן קצה האמת כנראה שהרבה מאד מהזקוקים לדיאליזה חיים זמן ארוך אם כי ביסורים ובעיות שונות, ואם כי יתכן שעצם מעשה דיאליזה יש לה דין כמכה של חלל לצורך רפואה שיש לה דין ספק נפשות, מכ"מ לעומת זה גם העדר כול"י היא מיסודי ההלכה עכ"פ מצד עצמה מסוכן, גם אם הספק נוטה יותר להקל מכ"מ מיסודי דיני סכנה בש"ס ופוסקים ובאו"ח סי' שכ"ח וסי' שכ"ט ועוד נחשב ספק קטן ואפי' ס"ס לספק גמור בדיני סכנה אם הי' הנדון בסכנה ודאית, ולעומת זה לקיחת הכול"י אינו אלא ספק נוטה להקל נוטה לחיים, הי' לנו לדון ע"פ מש"כ הרדב"ז בלשונות הרמב"ם שהזכיר כבודו, ובארתי בתשובת שבט הלוי ח"ה סי' רי"ט, דאעפ"י דלענין פקו"נ נחשב גם ספק מיעוט עצום לספק גמור, אבל אם עומד נגד סכנה ודאית גם בפקו"נ נתבטל ספק הקטן לעומת ודאי הגמור, ואעפ"י שאולי אינו בגדר חיוב מכ"מ הוא בגדר מצוה אם עושה כן ונקרא מתחסד ושכר מן השמים יטול, וזה הי' שייך בנדון שחולה הכליות הוא בסכנה עליונה שאי אפשר לטפלו בדיאליזה, או שאין דיאליזה מועלת לו כבר. אבל בנדון הרגיל של מקבלי דיאליזה, קשה לקבוע שנדון הרדב"ז עומד לפנינו, ואם כי יתכן שלאחר תקופה ארוכה של הטפול הי' הנדון כן, מכ"מ לעת עתה אין סכנה ודאית לפנינו, ואם כי מטופלי דיאליזה חיים פחות ממי ששתלו לו כול"י, וכב' העיר מתשובת נוב"ת יו"ד סי' ר"י ואינו דומה לגמרי לנ"ד.

שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן קג ובנד"ד בודאי איכא סכנה על הנתוח בעצמו, וגם להבא על חסרת כוליא שלו, וגם מה דמשמע לכאורה דהפלוגתא רק אם צריך או לא, אבל מותר אם רוצה, כל זה דוקא אם יכניס עצמו לספק סכנה יציל את חבירו בבירור²⁶

²⁴ Rav moshe (eh 1:63:1-2,# 4:73:1) - it is only for natural cases like childbirth and not for other sicknesses that isn't in the normal course of life for everyone. That's why he writes shimush with a moch is muter for a choleh even according to rabbanan

²⁵ אין אדם חייב להימנע ממנהג דרך ארץ Rav Elchanan (ketubot 136) shomer petayim only allows acting normally like everyone else and not doing something out of the ordinary

²⁶ Kehilat Yakov (Igrot Vreshimot v4 siman 10) to R Moshe Neislsh in 1966 that the danger from surgery is less than 1 in 1000 and the danger afterwards is almost nothing. Steipler responded that it is a mitzvah.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן מה
 וכפי שאמרו לי הרופאים (כשהרצאתי לפניהם על נושא זה) הוצאת כליה וכדומה מהאברים הפנימיים מאדם אע"פ
 שהוא בריא כרוך בסתמא בספק סכנה. ועל כן אין להתנדב על כך בסתמא ואין לרופא לבצע זאת, אא"כ סגל
 חבורה של רופאים מומחים יחליטו אחרי עיון מדוקדק שהדבר לא כרוך בספק סכנת נפש למנדב, וכולי האי ואולי
 שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן כה פרק ז
 מכל האמור נלפענ"ד שהקשה /שיקשה/ מאד להורות היתר בהאמור, אם לא באופן שכתבתי בספרי שם והיינו
 היכא שישנו בלא"ה מקום לצדד להתיר כגון היכא שהסכנה איננה ודאית והמדע הרפואי אומר שהדעת נותנת
 ששניהם ישארו על ידי כן בחיים. ובכה"ג יש לצרף לסניף לזה גם אותה הדעה הסוברת שבכלל מותר לו לאדם
 להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל חבירו מסכנה ודאית אם כי נדחית היא מהלכה
 שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן כה פרק כח
 אולם פתרון אחד לכל הנ"ל, והוא במה שממשיך הרדב"ז בלשונות /בלשונות/ שם לבאר כאילו גם כוונת
 הירושלמי, וכותב וז"ל: ומ"מ אם הספק נוטה אל הודאי אינו חייב למסור עצמו להציל את חבירו ואפי' בספק מוכרע
 אינו חייב למסור נפשו וכו' אבל אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל עבר על לא
 תעמוד על דם רעך עכ"ל. הרי בהדיא שהרדב"ז ז"ל חזר והבהיר את דעתו וגם הטה לכך כוונת הירושלמי, שרק
 בספק שאינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה אזי מחויב גם ליכנס לכך כדי להציל את חבירו אבל כל שהספק /לא/
 לכך מוכרע אזי איננו מחויב כבר למסור נפשו ואמרי' להיפך דילמא דמא דידיה סומק טפי. ולפי זה אין יותר סתירות
 בדברי הרדב"ז והכל הולך אל מקור אחד ומתאימים גם אל הדברים שביארנו לעיל בכוונת
 שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן כה פרק כח
 וא"כ הרי יש ללמוד לפי"ז גם בנוגע לנידוננו, ולומר דבכה"ג שהניתוח שיעשו לו לשם הוצאת האבר כרוך בסכנה
 ודאית, וישנו רק תקוה להפחתת הסכנה עם נתינת התרופות ומנות - הדם שיתנו לו לאחר מיכן, נקרא איפוא זה
 כצריך להכניס את עצמו לידי סכנה ודאית שפטור מעשות זאת, וממילא גם ישנו איסור על כך.²⁷

ב. שאלה בתרומת מוח ודם למי שצריך אליו סכנת נפש

דברי יציב חו"מ ס' עט אות לח פסק שאינו חייב
 שבת הלוי ח"ה ס' ריט פסק חייב כיון שאין סכנה בדבר, אבל כשמוצא כל הדם ומחזירו בלי הכדורים רשות ואינו
 חייב

ג. שאלה בשחרור מחבלים להצלת ישראל

יביע אומר ח"י ס' ו בענין אנטבה

Dr Avraham Avraham (hamayan) said he heard from rsza muter. He also writes that in the 70s
 in america the statistics were 3 donors out of 7000 died.

²⁷ Tzitz Eliezer

9:45 don't do it bc it is a safek sakana and you shouldn't endanger yourself in safek sakana to
 save someone else.

10:25:7 you can do it if there's a good chance (naat notenet) according to the dr that they'll both
 survive

10:25:28 writes that there's a stirah in radvaz and answers that there's no stira bc he's just
 defining the shiurim for his other teshuva. But then he says that any transplant is safek saakana
 and asur. Very hard to understand. Probably pshat is like r zylberstein.

לשחרר מחבלים להציל ישראלים שנשבו, התיר שיכול להציל מי שבודאי סכנה ע"י הכנסת אחרים לספק סכנה ע"פ הבית הלל יו"ד קנז, ועוד שסכנה האחרים רק אחר זמן והסכנה לאלו שנשבו מיידית, כעין דין שיש פק"נ רק בחולה לפניך. [ולא העלה צד לחלק משום מלחמה].

הרב שאול ישראלי [המעין נ-ד עמוד כט]²⁸

יש מי שטען שאין הנידון דומה כלל למחלוקת זו של האחרונים שהובאה לעיל לעניין ספק וודאי כי שם המדובר דווקא כשמי שבא להציל מכניס עצמו בסכנה ודאית הקיימת בשעה זו ממש כגון מי שקופץ לים להציל הטובע שנסחף בגלים שהסכנה מוחשית וקיימת גם כלפי מי שבא להציל מה שאין כן בנידון שלנו שהסכנה שיכולה לבוא משחרורם של המחבלים אינה כעת לפנינו ואין זו אלא השערה שזה יחזק את פעולות החבלה כי מה שנם יכולים לעשות לנו רעה ממילא הם עושים והגברת פעולותיהם אינה ודאית על כן בנידון שלפנינו חיובא נמי איכא להיענות לדרישותיהם ולשחרר המחבלים ולא רק עניין של רשות זוהי דעתו של הרב עובדיה דלעיל אך לענ"ד כל כהאי גוונא שלפי מצב העניינים השגת חפצם ע"י מעלליהם ודאי תגרום להתגברות פעולותיהם וממילא גם הסכנות הנובעות מזה גם אם נתעלם מהסכנה שבהישגים הפוליטיים שלהם הרי קיימת גם סכנה מוחשית של הגברת האבידות בנפש שיכולות לבוא ח"ו ע"י ריבוי פעולותיהם והשתוללותם למראה ההצלחה אין הבדל בין שהסכנה היא לפנינו כרגע בין שלפי ההשערה הדבר יביא לידי סכנה וכפי ששנינו בכגון דא במסכת עירובין מדא שהתירו חילול שבת לחזור בכלי זינם גם במלאכה דאורייתא מצד החשש שאם לא נתיר להם נמצאת מכשילים לעתיד לבוא הרי לנו מזה שסכנה לעתיד כל שהיא מוחשית וראוי לחשוש לה בניגוד לספיקות רחוקים שחשש הסכנה אינו סביר ודרכם של בני אדם להכניס עצמם בסכנות מעין אלו הרי זה כאילו הסכנה היא כבר לפנינו וכל הדינים הללו בה

ד. שאלה ברופא בצבא להציל חולה במקום סכנה

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן ק

הגדרה אחרת מגדיר בזה בספר משפט כהן (סי' קמ"ג בסוף הסימן) והוא: כי עניני הכלל במלחמות יוצאים הם מהכלל דוחי בהם שהרי גם מלחמת רשות מותרת היא ואיך מצינו היתר להכניס נפשות רבות בסכנה בשביל הרוחה, אלא דמלחמה והלכות ציבור שאני וכו' ואי אפשר ללמוד מזה למקום אחר עיי"ש. יוצא לנו מדבריהם של הגאונים האמורים, כי לפנינו שתי הגדרות והסברות על הדינים המיוחדים שישנם בזה במלחמה, והמה (א) מפני שכך ועל יסוד זה נוסד העולם. (ב) מפני דהלכות צבור והנהגת המדינה שאני, זאת אומר תשזהו/אומרת שזהו/ משום תקנת והבטחת העם והמדינה. ומצאתי לעוד שני גאונים שקדמום להסביר בכזאת, כל אחד בנימוק אחד. והמה: (א) בשו"ת חתם סופר חחו"מ סי' מ"ד, הוא כותב להסביר דברי הגמ' בשבועות שהזכרנו, שהוא מפני שיש בזה משום תיקון המדינה וצורך הנהגתה ע"ש. והיינו כהמשפט כהן. (ב) בשו"ת שם אריה מבעל ערוגת הבושם על יו"ד חיו"ד סי' כ"ז מסביר, שהוא מפני מנהגו של דבר, וזה צורך העולם, ולכן מותר לרדת למלחמה אע"פ דהוי ודאי סכנה, ומותר אף במלחמת הרשות ע"ש, והיינו כהנצי"ב ז"ל.

בשבילי הרפואה ח"י עמוד נח-סג לר' יצחק זילברשטיין²⁹

שאלה רופאת ילדים נקראה להגיש עזרה לילד שחלה וסכנה נשקפה לחייו הרופאה היתה בתחילת הריון ונודע לה שהילד ומשפחתו חולים באדמת וכידוע הנסיון ממקרים שקרו בימינו מראה שכ מהנשים שחלו באדמת נפגעו או

²⁸ הרב בן ציון אבא שאול, רב אלישיב הסכימו לרב עובדיה

²⁹ Rabbi Zilberstein (Bshilvei Harefuah v. 10 p. 58, Asya v. 7 p. 3, cited by Encyclopedia of Jewish Medical Ethics v. 3 p. 907) - A pregnant doctor who is concerned that if she treats a patient with German measles it may place their fetus at risk is not obligated to treat the patient. However, if the doctor wishes to do so, they may and they should be blessed from heaven.

שנגרמה לעוברים הפלה טבעית ומתו או שנולדו בעלי מומים ר"ל הרופאה עמדה בפני שאלה חמורה האם עליה להכנס לבית החולה ולהגיש לו עזרה ולקוות שלא תנזק או שאין לה להכניס עצמה ואת ... לאור זה נראה שאין לחייב הרופאה להכנס לבית החולה מאחר ושום אשה בעלת דעת לא תסכים לעולם להכנס בהריונה לבית בו חולים באדמת ואפילו אם יבטיחו לה כל הון דעלמא כי לפי דין תורה אסור לאשה שחלתה באדמת לבצע הפלה מלאכותית ואפילו אם היה ברור לנו שהעובר יולד בעל מום אסור להרגו במעי אמו כשם שאסור להרגו לאחר שיצא לאויר העולם אלא שההורגו אז חייב מיתת בית דין ואילו ההורגו במעי אמו חייב מיתה בידי שמים כמבואר במשך חכמה ויקהל ורק כשקיים חשש שהאם תתקף במחלת עצבים או דכאון נפשי מחמת הדאגה לעתיד ילדה שהוא בגדר של פקוח נפש וגם אז יש לשאול בחוות דעת של רב מובהק המוסמך להתיר רציחת עובר ממילא לא תעמוד לפני האשה אלא להשלים עם האפשרות שעוברה יולד בעל מום ולפי המודד שכתבנו אם שום אדם אינו מוכן לקבל על עצמו סיכון כזה לתועלתו הפרטית אין גם לחייבו שיעשה זאת להצלת חברו וכל מה שדברנו עד עתה הוא שאין לחייב את הרופאה להכנס ולסכן את עצמה ועוברה אולם אם היא רוצה להתמסר להצלת החולה מבלי לחשוב על מצבה היא אשרי חלקה

נשמת אברהם ח"ד ס' תכו מה"ח עמוד רלו
וכן הסכים אתי מו"ר הגר"י נויבירט שליט"א והוסיף שאם הרופא סירב לטפל בחולה כזה עובר הוא על לא תעמוד על דם רעך אמנם אם הסיכון לטפל הוא ממשי אינו חייב לסכן את עצמו אך אם רוצה מותר עכ"ד

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן רנא
ש. בענין חובת הרופא, האם יש חובה לרופא לטפל בחולה עם מחלה מדבקת מסוכנת, ובעיקר בזמן מגיפה, או שהעצה לברוח מן העיר כשיש דבר כמבואר ב"ק ס' ע"ב.
ת. פשוטם של דברים שאסור לרופאים שיכולים להועיל לחולים לברוח לסלק מתפקידם רק ישמרו עצמם ככל האפשר שלא להתדבק כתקנת הרפואה בעתים הללו, וראיה לי מתקנת רבינו הגרעק"א זי"ע בשעת מגיפת הכולירע בעיר פוזן שכל שאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יהיו באופן קבוע בחדר הלאצארעט, וכל שם שהוא שר האנשים האלה, וכן כל שם שיקראו מיד לרופא יע"ש ונדפס באיגרת מרן הגרעק"א בס' אגרות סופרים מכתב ל', [ואינו משמע לי שידבר דוקא מאנשים אשר לא מבני ישראל המה]

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן נז³⁰

³⁰ Tzitz eliezer 12:100 saving someone in war who is dying is muter bc war is different. Kach darka shel olam or it is for the tzorech of the medina. You can put yourself in sakana to save someone else even if it is just a safek if you can save him
#A doctor may take care of a patient with a contagious disease even without proper protection (when it is impossible to get proper protection) to help save the patient.<ref>Tzitz Eliezer 8:15:10:13 based on Sma 426:1 writes that a doctor does not have to place themselves at risk in order to save a sick patient. However, Tzitz Eliezer 9:17:5 presents several arguments why doctors may and should treat contagious patients. 1) He quotes Sht Harama 19 who writes that people shouldn't be worried about any contagious disease since it isn't the contagious disease mentioned by the gemara, namely Raatan. Tzitz Eliezer quotes Zera Emet who distinguishes between a general contagious disease and an epidemic, which a person should be worried about. However, he also cites the Knesset Hagedola (Shaarei Knesset Hagedola, Hagahot Hatur YD 335:2) who doesn't distinguish and holds that a person should be bikur cholim even for someone who is sick with a contagious disease. Tzitz Eliezer concludes that doctors may and should treat patients, even if they have contagious diseases, and fulfill the mitzvah of bikur cholim and rapo yirapeh. 2) He suggests that it is permitted since this is the way of the world for doctors to treat sick patients. 3) Furthermore, for a paid doctor there's another reason to permit it. Gemara Bava Metsia 112a is clear that a worker can endanger himself for his job. Nodeh

ונשאלתי מה יהא הדין בזה במלחמה, אם חייל מחויב או רשאי להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל את חבריו החייל מסכנה ודאית, כגון שמוטל פצוע בשטח מסוכן וחשוף לאויב ואם לא ימהר ויחיש להוציא אותו מהשטח ימות בודאי מפצעיו, וכל הדומה לזה.

לכאורה יש להחיל על כך אותה המסקנא האמורה לעיל.

(ב) אבל לאחר העיון נראה דיש לומר דבמלחמה שאני, וכשם שהותרה עצם המלחמה למסיבותיה ולמשימותיה ולהכניס בסכנה עם רב, כך אחת מהלכותיה היא שכל או"א מאנשי הקרב מחויב למסור את נפשו להציל את משנהו מסכנה שנקלע בה מגרמת המלחמה. יעוין בשבועות ד' ל"ה ע"ב דאיתא: מלכותא דקטלא חד משיחא/משיחא/ בעלמא לא מיענשא

ואני מוצא כמעט ראי' מפורשת לדברי בספר ספרי דבי רב על הספרי מהגאון הבעל חסדי דוד ז"ל על התוספתא. דבספרי פ' תצא איתא: ונשמרת מכל דבר רע שומע אני בטהרות ובטמאות ובמעשרות הכתוב מדבר תלמוד לומר ערוה, אין לי אלא ערוה מנין לרבות ע"ז ושפיכות דמים וקללת השם ת"ל ונשמרת מכל דבר רע וכו', וכותב ע"ז הספרי דבי רב, דהריבוי לאיסור שפ"ד בא לא למימרא שלא יהרגו איש את אחיו [דמה נשתנה המחנה שצריך שיבוא עליה אזהרה מיוחדת ע"ז] אלא בא לומר, שאם רואה גוי שבא להרוג את אחיו לא יעלים עיניו ולא יעבור על לא תעמוד על דם רעך, ואע"ג דמשים עצמו בסכנה דהא נפיש נכרים ויקומו עליו דבכה"ג בעלמא פטור הכא חייב עיי"ש

והוא, שבמלחמה צריך ומחויב כל או"א להכניס א"ע בסכנה כדי לבוא לעזרת חבריו הנתון בסכנה אצל האויב. והגם שיש לדחוקי ולומר שהחויב הזה הוא רק בשעת עמידה בקרב ממש, ולא כשחבירו נמצא כבר מחוץ לקרב הממשי ומוטל פצוע וכדומה לזה. מ"מ לא מסתבר כלל לחלק בכך, אלא דדין התורה בזה הוא שבמלחמה ובשדה הקרב אין הדין של חיך קודמין אלא כל או"א מחויב לחרף נפשו להציל את חבריו מסכנה אפילו כשמכניס א"ע עי"כ בודאות לידי ספק סכנה

ה. שאלה שלא להרוג העובר משום סכנה להאם

שבת שבתון דף קע-קעג להר' יצחק זילברשטיין

להפסיק ההריון להמשיך להמשיך במקרה השלישי הבאנו את השאלה לפני מו"ר הגאון ר' שמואל הלוי וואזנר שליט"א לשאול את פיו אם הדבר מותר והשיב לפני שנים רבות התעוררה שאלה בדבר אשה הרה שסבלה מיתר לחץ דם וגם מבעיות קרדיולוגיות ושני רופאים אמרו שחייבים להפסיק את רוויין ואילו רופא אחד חיוה דעתו שאפשר להמשיך ושאל את החזון איש זצ"ל האם חייבת להפסיק את ההריון שהרי נפסקה הלכה בשו"ע או"ח סימן תרי"ח ג' רופא אחד אומר צריך החולה לאכול ביום הכפורים ושנים אומרים אינו צריך אין מאכילין אותו והשיב

הרשות נתונה לאשה להמשיך את ההריון אם היא רוצה בו

מותר לאדם למכן חייו כדי להציל בנו בספר מגדל עוז אוצר הטוב פנה א' אות פ"ה נאמר ^ אין אדם רשאי למסור עצמו להציל חברו אם אינו יודע בבירור שתבירו תלמיד חכם כשר וצדיק יותר ממנו או בשביל אביו ורבו דאי לאו הכי וודאי אמרינן מאי הזית רדמי דיריה סמיק טפי מדידך ולפיכך אפילו את בנו יחידו אשר אהב אינו יכול להציל באופן זה אם לא שהאב זקן שאי אפשר לו לקיים עוד פרו ורבו בזה נראה להקל כשהבן אדם כשר לפחות אפילו אינו גדול כמותו והדברים צריכים ביאור מאחר ואסור לאדם למסור נפשו למען הצלת תבירו אם כן למה מותר למסור עצמו למען הצלת בנו כשהאב זקן ואי אפשר לו לקיים עוד מצות פרו ורבו ואולי כשהאב אינו מסוגל כבר להעמיד דורות וכשיציל את הבן יוליד עוד בנים אם כן דומה האב ליחיד המוסר עצמו למען רבים שמותר וכשם שמסרה אסתר עצמה למיתה למען הצלת עם ישראל וגם דומה ללוליוס ופפוס אחיו שמסרו נפשם להצלת אנשי לודיקא כשביקש טוריינוס להרגם וכמבואר במס' תענית י"ח אפשר לדחות דגם אסתר היתה בסכנה כמבואר ברש"י אסתר ד' י"ג י"ר ואולי כך היה אצל לוליוס ופפוס אלא שצ"ב למה דוקא למען בנו מותר ואולי משום שברא כרעיה דאבוה ומצאנו קצת סמך לדברי המגדל עוז מהקדמת שער אפרים בו מספר הגאון בן המחבר שבצעירותו

Beyhuda YD 10 is a good precedent for this concept. 4) Hagahot Maimoni holds that it is an obligation to enter into risk to save someone else.</ref>

נפגע ונדבק במגיפה שהיתה בעיר ואביו בעל שער אפרים בראותו מצב בנו התפלל להשי"ת ואמר מי יתן מותי תחת בני מיד הבריא הבן והאב חלה את מחלתו ועלתה נשמתו למרומים יעו"ש אמנם אפשר לחלק בין תפילה למעשה לפי זה גם בענינו יתכן שמותר והנה הגאון ר' שמואל ואזנר שליט"א הסביר דברי החזון איש דמכיון רכל הריון יש בו סכנה אלא שחסד ה' חופף על היולדת לכן מותר לסמוך כאן על רופא יחיד גם כשהוא נגד רבים

ו. שאלה האם מותר לאב ואם לבחור לתרום כליה מבניהם

הקטנים

מנחת אשר

ח"א ס' קטו

אך יסוד גדול כתב בזה שו"ת רדב"ז ח"ה וכו' ע"ש וכבר כברתי במק"א דכך נהגו לגבי תרומת כליות והשתלת מח עצמות וכדו', דאף שאין בזה חיוב מ"מ מדת חסידות היא...

ח"א ס' קיט

מה ששאל לחוד וכו' בחשן משפט סימן רלה ס"ט הרי דאין דעתו שלימה עד עשרים שנה במכירת קרקע אמרו חכמים עד שיהא בן עשרים לכאורה ק"ו בתרומת איברים שאין לך בעולם קרבן כזה שאין לו תמורה אחרים ממי שרוצה לתרום לטובת בן משפחה דהלא חזינן בגיטין סה עא דאף ממ למכור בנכסי אביו עד שיהא בן ואם שבן שלש עשרה שנים מתנתו מתנה וממכרו מכר עשרים

וברור לענד דאילו הנני מסכים לגמרי לדעתו היתה בזמנא אפשות של תרומת איברים לחולה היו חזל מגבילים את יכולתו של האדם לתת איבר לזולתו עד עשרים שנה כשם שתיקנו לגבי מכירת קרקע שירש מאביו אלא שלא ידעו בזמניהם על אפשרות זו

ח"ג ס' קכד

והנראה בזה דאי משום הא מסתבר טפי דאין כל מקום ליטול כליה מן הבן מחדא ותרי טעמי א כיון שאין בזה חיוב אלא מצוה בעלמא ויש בזה מ"מ סכנה רחוקה וצערא דגופא אין בזה דין זכין לאדם דבדין זכין צריך זכיה גמורה ובזכות שיש בה צד חובה לא סגי כמבואר ברשב"א נדרים ל"ו ע"ב בדבר שאינו זכות מצד עצמו לא מחני גילוי דעת לשוי' זכות לענין הלכה זו דזכין לאדם ובפרט בבחור זה שלא ירדתי בבירור בשאלה אם חייב הוא במצוות וכבר לא פירט מצבו וענינו ושמה דינו כשוטה שפטור מן המצוות ואם אכן פטור הוא מן המצוות בודאי לא מסתבר לגרום לו סבל וסכנה משום מצוה שאינו מחוייב בה

ועוד דכבר חידשו גדולי האחרונים דלא בכל מידי דניחא ליה לאיניש שייך לומר זכין לאדם וכר אלא במה שיש בו מעין זכיית ממון ורבינו למי שזוכין לו ולא במה שלוקחין ממנו וממעטין נכסיו ב מרכ ב ת המשנה גירושין פ"ו ה"ג ובשו"ת עמק יהושע סימן כ"א הפליגו לחדש דלא אמרו אלא זכין לאדם ולא אמרו זכין מאדם ולא מחני דין זה לזכות בשל אדם ולהוציא מידו אף אם יש בזה זכות גמורה

אך כיון דאין לך נוגע בדבר גדול מזה שהאב הוא זה שיחליט להוציא אבר מבנו לטובת עצמו וכמה הקפידו חז"ל בכל דבר שלא יהיו בכל החלטה ניגוד עינים והשוחד יעוור עיני חכמים יש להעמיד בית דין או בית דין קבוע של הקהילה לבדוק את כל הענין והמצב מכל צדדיו ואם אכן יגיעו למסקנא שהרי זה לטובת הבן יש להתיר את תרומת הכליה³¹

הגהות הרמ"א על המרדכי סוף פרק בן סורר ומורה

³¹ Sht 1:115 says muter bc of radvaz 5:218. Also seems like there's no stira and it is just being magdir the level of sakana. Conclusion is that it is muter but not chiyuv like igm and other radvaz. 1:119 You can't take from kid even if he's willing. Like r elyashiv bc kid doesn't give completely and doesn't have daat. 3:124 maybe muter to take from son for father bc it is for benefit of son to have a father who is alive

אומר ר"ב שמותר לקטוע יד חבירו משום פיקוח נפש שלו, וחייב לפרוע דמי ידו. ונראה שעל אבר א' מחללין שבת, דבאבר אחד נמי איכא סכנה, כדאמר' (בב"ק פד א), דילמא בהדיה דעויר עיניה נפיק נשמתיה. ואע"ג דרובא לא מייתי באבר אחד, הא קי"ל אין הולכין בפקו"נ אחר הרוב וכו'. ספר ערוגת הבשם.³²

סיכום

ראיה א:

לפי הר"ן אין ראיה מהבבלי שאין חיוב להציל,

לפי היד רמה פשוט שא"צ לסכן עצמו להציל אחרים.

ראיות: א) להג"מ יש ראיה שחייב להציל, אבל יש לדחות בכמה דחיים. ב) יש ראיה מרב אשי אבל יש לדחות בכמה דחיים. ג) חו"י מוכיח מבן פטורא שחייב להציל, אבל יש לדחות דמיירי בספק לשניהם כמ"ש יחסי תנאים ואמוראים.

סתירות: א) הל"ל לגמ' למימר חייב להציל, יש לדחות דמיירי בספק יכול להציל, ב) אינו מחויב להיהרג על לא תעמוד, אבל אינו מוכרח דבאבוד נשמה לשניהם יש לחלק בין ספק לודאי ג) ממעשה דרבי טרפון אין ראיה שאפשר שהיו מחויבי מיתה. ד) כביסתן קודם לחייהן אפשר שאינו סכנה ממש. ס"ס יש כמה ראיות לכאן ולכאן אי חייב או פטור. ומן הראשונים יש מחייבים ויש פוטרים.

---

³² לדידיה מותר להאב לגזול הכליה מבנו להציל נפשו, וא"צ דעתו בזה, דפק"נ דוחה כל האיסורים בתורה. ולהכניס אחרים לסכנה אינו בדין רציחה או גרם רציחה, אלא כאן אסר משום חובל ונדחה מפני פק"נ.